

УДК 657.336.72

ISSUES OF ORGANIZATION OF THE SYSTEM OF INTERNAL CONTROL OF INSURANCE ENTERPRISES**ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ****Hladii I.O./ Гладій І.О.***Candidate of Economic Sciences, Associate Professor / к.е.н., доц.*

ORCID: 0000-0001-9845-9706

Datsenko G./ Даценко Г.В.*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor / д.е.н., доц.*

ORCID: 0000-0001-8327-7301

*Vinnitsia Institute of Trade and Economics of State University of Trade and Economics,**Vinnitsia, Soborna, 87, 21050**Вінницький торговельно-економічний інститут**Державного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, Соборна, 87, 21050*

Анотація. У статті доведена доцільність впровадження системи внутрішнього контролю діяльності підприємств страхової діяльності. Виокремлено два напрями системи контролю: інституційний та функціональний. Визначено, що організація внутрішнього контролю підприємства страхової діяльності потребує визначення повноважень та обов'язків кожного із суб'єктів, що доцільно визначати виходячи із форм внутрішнього контролю.

Ключові слова: внутрішній контроль, система, підприємство страхової діяльності, страхова діяльність.

Вступ. У час воєнного часу до інформаційної цивілізації, збільшенням загроз від стихійних лих, локальних військових конфліктів, терористичних атак та ін. для всіх стає ще більш очевидним, що ігнорувати ризики в своїй діяльності неможливо. Все це змушує до активного розвитку страхових відносин в Україні. Саме у цьому зв'язку, контроль страхової діяльності спрямований на виявлення не лише помилок і похибок, а й сфер відповідальності персоналу, установлення ефективності видів діяльності та її коригування. Тобто контроль можна визначити як сукупність специфічних елементів системи менеджменту страхової діяльності, адже за підсумками контролю та на підставі його результатів приймається значна частина управлінських рішень.

Питанням, що пов'язані із налагодженням внутрішньо-господарського контролю діяльності підприємств страхової діяльності приділяли увагу у своїх дослідженнях такі вчені, як М. Александрова, В. Базилевич, В. Василенко, О. Заруба, О. Залєтова, Н. Зозуля, С. Осадець, А. Черненко, О. Вовчак, Л.Ю. Сорока, Ф. Бикнелл, Т. Мэнсон, Д. Хэмптон та інші.

Метою проведеного дослідження виступило дослідження особливостей проведення внутрішнього контролю діяльності підприємств страхової діяльності в умовах сьогодення.

Основний текст. За даними Національної агенції страховиків України, березень 2022 року для переважної більшості страховиків НАСУ відзначився рекордним зниженням страхових платежів та страхових виплат: було збережено

44% страхових платежів та 46% страхових виплат порівняно з березнем минулого року. За основними видами страхування збережено: КАСКО – 28% страхових премій і 28% страхових відшкодувань, ДМС – 48% і 70% відповідно, ОСЦПВ (внутрішнє) – 42% і 53%.

В той же час, квітень 2022 року відзначився помірним зростанням надходжень страхових платежів та страхових виплат: об'єм страхових платежів та страхових виплат за місяць порівняно з квітнем 2021 року становив 53% та 52% відповідно. За основними видами страхування збережено: КАСКО – 51% страхових премій і 48% страхових відшкодувань, ОСЦПВ (внутрішнє) – 71% і 58%. Практична дійсність свідчить, що переважна більшість страхових компанії в Україні працює без чіткої стратегії розвитку та бізнес-моделі. Особливості ціноутворення призводять до формування концентрованої структури страхового портфеля, не диверсифікованості продуктів та ризиків страхування. У результаті демпінг страхових компаній ще більше поглиблює проблеми на ринку. На сьогодні через недоліки чинного законодавства та, зокрема, регуляторної політики на ринку страхові послуги використовуються з метою зниження бази оподаткування.

Аналіз діяльності деяких діючих страхових компаній дає підстави вважати, що головною бізнес-метою окремих страховиків є саме діяльність, пов'язана з виведенням капіталу, легалізацією доходів, отриманих незаконним шляхом, оптимізацією податків, у тому числі шляхом конвертації безготівкових коштів у готівку.

Діяльність компаній, які надають послуги страхування життя, сьогодні спрямована на залучення клієнтів за короткостроковими договорами страхування. Нестача продуктів для залучення довгострокових ресурсів не дає змоги бізнесу розвиватись та ставати стійкішим.

Саме тому об'єктивним стає необхідність налагодження ефективної системи внутрішнього контролю діяльності страхових компаній.

Суб'єктами внутрішнього контролю страхової компанії є управлінський персонал (директори, начальники різних відділів), спеціальні служби (спостережні ради, ревізійні комісії, відділи внутрішнього аудиту) та обліковий персонал, а саме відділ бухгалтерії. Тобто, така організація внутрішнього контролю підприємства страхової діяльності потребує визначення повноважень та обов'язків кожного із суб'єктів, що доцільно визначати виходячи із форм внутрішнього контролю.

Формування системи інституційного контролю підприємства страхової діяльності на сьогодні повинна здійснюватися такими центрами відповідальності, як спостережна (наглядова) рада, ревізійна комісія та відділ (департамент) внутрішнього аудиту. Департамент внутрішнього аудиту (контролю) перевіряє на предмет законності, достовірності та доцільності здійснених операцій пов'язаних із формуванням, розміщенням та використанням страхових резервів, виконує такі завдання як перевірка здійснених операцій з приводу формування страхових резервів страхових компаній, їх документальне підтвердження, доцільність здійснення. Наглядова рада призначена для перевірки різних ланок управління на предмет їх

організації, цільової спрямованості, раціональності страхових послуг та інше. Внутрішня перевірка повинна здійснюватися за підсумками фінансово-господарської діяльності за рік страховика. В табл. 1 представлені суб'єкти внутрішнього інституціонального контролю, які мають свої повноваження та завдання для здійснення внутрішнього контролю страхових резервів страховика.

Таблиця 1 - Суб'єкти інституційного контролю страхових резервів страховика та їх повноваження [2]

Форма внутрішнього контролю	Суб'єкти ВК	Повноваження суб'єктів ВК	Завдання суб'єктів ВК
Інституційний контроль	Відділ внутрішнього аудиту (контролю)	Начальник відділу аудиту контролює проведення аудиту на всіх стадіях, перевіряє правильність та неупередженість здійснених перевірок аудитором	Контроль за достовірністю даних бухгалтерського обліку і звітності в частині сформованих та використаних страхових резервів страховика
	Ревізійна комісія	Здійснює нагляд за діяльністю страхової компанії	Виявлення недочетів, крадіжок та інших порушень
	Наглядова (спостережна) рада	Здійснює нагляд за діяльністю Голови Правління відповідності здійснення діяльності нормативноправовому забезпеченні	Контроль за діяльністю Голови правління; Виявлення відповідності функціонування страхової компанії нормативам та положенням

Таким чином, інституційний контроль страхових резервів підприємства страхової діяльності здійснюється відділом внутрішнього аудиту (контролю), ревізійною комісією та наглядовою (спостережною) радою, що характерно для головного офісу страхової компанії незалежно від сфери страхування в якій він функціонує.

Не менш важливою ланкою формування системи внутрішнього контролю виступає функціональний контроль [3]. Він може бути на два напрямки: вертикальний (керівники всіх рівнів в межах обов'язку нагляду) та горизонтальний (інші працівники в залежності від дій контрольного характеру, які вони виконують). Тобто, за відділами здійснюється контроль з боку найвищих ланок управління, в свою чергу, кожен відділ контролює свій підвідділ, а в кожному підвідділі здійснюється контроль над персоналом, який задіяний у цьому відділі (табл.2).

Висновки. Підсумовуючи все вище сказане, зазначимо, що аналіз сучасного стану, тенденцій і проблем розвитку системи внутрішнього контролю вітчизняного страхового ринку свідчить про певні здобутки та недоліки, притаманні функціонуванню як окремих страхових компаній, так і всій системі страхування. Даний сегмент фінансового ринку перебуває у стадії реформування, але вже нині з'являються ознаки того, що саме страхування в змозі забезпечити не лише безпеку, стабільність, соціальні гарантії в суспільстві через механізм страхового захисту, але й у перспективі може стати серйозним механізмом перерозподілу інвестиційних ресурсів.

Таблиця 2 - Суб'єкти функціонального контролю страхових резервів страховика та їх повноваження [2]

Форма ВК	Суб'єкти ВК	Повноваження суб'єктів ВК	Завдання суб'єктів ВК
Функціональний контроль	Голова правління	Здійснює нагляд за діяльністю виконавчого, операційного та фінансового директорів для попередження порушень	Нагляд за діяльністю фінансового директора Нагляд за діяльністю виконавчого директора Нагляд за діяльністю операційного директора
	Головний бухгалтер	Головний бухгалтер контролює роботу бухгалтера з обліку страхових резервів на предмет достовірності та законності здійснених операцій, перевіряє правильність складання первинних та розрахункових документів, введення даних в автоматизовану систему бухгалтерського обліку та складання звітності страхової компанії за періодами	Контроль ведення бухгалтерського обліку в страховій компанії Контроль за своєчасним та достовірним відображенням фактів господарського життя в страховій компанії Контроль за бухгалтером з обліку страхових резервів на предмет доцільності та достовірності формування страхових резервів
	Начальник фінансового відділу	Моніторинг фінансового ринку для визначення прибуткового проекту в який будуть розміщуватися страхові резерви	Контроль за розміщенням страхових резервів у визначені проекти згідно принципів безпечності, ліквідності, диверсифікованості та прибутковості
	Начальник відділу актуарія	Начальник відділу актуарія контролює правильність та доцільність розрахунку страхових резервів обраним методом, що зазначені в Положенні про облікову політику	Контроль за достовірністю та законністю здійснення розрахунків для формування страхових резервів

Література:

1. Про страхування : Закон України від 7.03. 1996 р. № 85/96ВР URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/Є>
2. Нагайчук Н.Г. Управління капіталом страхових компаній. Фінанси України. 2008. № 11. С. 106116.
3. Нечипорук Л.В. Напрями забезпечення страхового ринку України. Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Економічна теорія та право. 2011. № 1 (4). 2011. С. 65—76.

References:

1. «Pro strakhuvannia» Zakon Ukrainy № 85/96 vid 07.03.1996 h. – [“On Insurance” Law of Ukraine]. <http://zakon5.rada.gov.ua> URL: :<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/Ielisieieva>
2. Nahaichuk N.H. (2008) Upravlinnia kapitalom strakhovykh kompanii [Capital management of insurance companies]. *Finansy Ukrainy*, no. 11, pp. 106116.
3. Nechiporuk, L. V. (2011), "Areas of securing Ukraine's insurance market", *Visnyk Natsional'noi iurydychnoi akademii Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho*. Seriiia: Ekonomichna teoriia ta pravo, vol. 1 (4), pp. 65—76.

Abstract. The article proves the expediency of implementing a system of internal control of insurance companies. There are two directions of the control system: institutional and functional. It is determined that the organization of internal control of the insurance company requires the definition of the powers and responsibilities of each of the entities, which should be determined based on the forms of internal control.

Keywords: internal control, system, enterprise of insurance activity, insurance activity.

Стаття відправлена: 12.06.2022 р.

© Гладій І.О., Даценко Г.В.